

Motion till riksdagen 2013/14:A11

**av Agneta Luttröpp och Mehmet Kaplan (MP)
med anledning av prop. 2013/14:198**

Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår förslaget till 2 kap. 12 c § 3 diskrimineringslagen om att förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet inte ska gälla företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare.
2. Riksdagen avslår förslaget till 2 kap. 13 c § diskrimineringslagen om att förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet inom hälso- och sjukvården och annan medicinsk verksamhet inte ska gälla företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rekvisitet varaktighet ska tas bort och att regeringen ska återkomma med lagförslag med den innebörden.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om andrahandsansvar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomiska förutsättningar som kriterium och att regeringen ska återkomma med lagförslag med den innebörd som anges i motionen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bristande kommunikativ tillgänglighet ska kunna utgöra diskriminering och att regeringen ska återkomma med ett lagförslag med den innebörden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om universell utformning som utgångspunkt.

Motivering

Vi välkomnar varmt den proposition som regeringen nu lägger fram. Ett förslag om att göra bristande tillgänglighet till diskriminering kan faktiskt ses som en milstolpe i samhällsutvecklingen. Det handlar både om faktiska förändringar som en sådan lagstiftning förväntas leda till och ett synsätt som förhoppningsvis ska bli det breda, självklara i samhället. Frågor om mänskliga rättigheter och antidiskriminering har varit viktiga för Miljöpartiet sedan det grundades. En hel del har förändrats i samhället till det bättre sedan dess men det är också mycket som återstår. Att bristande tillgänglighet ska klassas som diskriminering är en fråga som vi drivit sedan ett antal år tillbaka, tillsammans med andra förslag som kan förbättra möjligheterna att driva mål i domstol (se 2010/11:A422 Stärkta rättigheter för personer med funktionsnedsättning).

Det är många människor som långa tider har sagt rätt saker, men alltför lite har hänt i praktiken. Efter Diskrimineringskommitténs arbete 2006 presenterades en gedigen utredning och ett tydligt lagstiftningsförslag 2010 genom departementspromemorian Bortom fagert tal. Att inget sedan har hänt har frustrerat många och det är inte för inte som många i handikapprörelsen samlats utanför Rosenbad i torsdagsauktionen varje vecka för att trycka på. Riksdagen gjorde ett tillkännagivande i juni 2012. Processen har varit segdragen.

När en lagparagraf om bristande tillgänglighet som diskriminering kommer på plats i diskrimineringslagen, i lagtexten efter *direkt* och *indirekt diskriminering*, så fyller den ett tydligt tomrum som funnits där. Så visst ska regeringen ha en eloge för att äntligen presentera ett lagförslag på området som är komplext. Dess värre kommer lagen förmodligen inte att innebära den stora förändring som så länge efterfrågats, eftersom undantagen är så pass tilltagna. Vi i Miljöpartiet är besvikna över detta och ser det som en till viss del missad historisk chans.

Vi hoppas att riksdagens ställningstagande kommer att bli att lagen görs mer omfattande än förslaget. Det är ett viktigt tillfälle att bidra till en samhällsutveckling som på ett mer självklart sätt riktar sig till alla människor, utan diskriminering. Vi ser inte att det kommer att ligga företagen i fatet, tvärtom.

Undantaget för företag med mindre än tio anställda

En mycket central del av förslaget handlar om tillhandahållandet av varor och tjänster, där alltså diskriminering i form av bristande tillgänglighet ska förbjudas. Det är helt i överensstämmelse med vad den tidigare utredningen Bortom fagert tal föreslog och något som flertalet remissinstanser var positiva till. Men regeringen har av rädsla att hämma företagandet valt att undanta företag

som har mindre än tio anställda. Det gäller både varor och tjänster generellt och näringsidkare inom hälso- och sjukvården.

Detta har mött stark kritik från handikapprörelsen, och Miljöpartiet delar den kritiken. Regeringen själv anger att 92 procent av företagen därmed undantas enligt statistik från SCB för 2013. Lagen kommer därmed inte alls att gälla för de allra flesta företag och i de flesta situationer gällande varor och tjänster.

Regeringen "ber därmed om ursäkt" för sin egen reform, tror inte riktigt på den. Miljöpartiet menar att skälighetskriterierna, antingen formulerade såsom i "Fagert tal" eller de som regeringen själv anger i propositionstexten, bör vara fullt tillräckliga för att inte kräva det orimliga av små företag. Det föreslagna undantaget ger helt fel signaler.

I sammanhanget kan nämnas att Australien, som ett av de länder som har tillgänglighetslag, ändrade från att lagen ursprungligen riktade sig till mindre än 15 anställda, sedan 2004 omfattar alla företag.¹

Risken med att göra som regeringen föreslår är att lagen blir nästan meningslös. Vi anser att det är viktigt att se potentialen hos lagen. Att företag bör tänka in alla grupper och med enkla medel anpassa sig till dessa är något vi är övertygade om kommer gynna alla på sikt, även företagare. Utan att för den skull kräva det orimliga.

I ett samhälle som är tillgängligt för alla kommer nya verksamheter att utvecklas, kundgrupper som tidigare varit uteslutna blir nu självklara osv.

Detta är också något som nationalekonomen Dan Andersson har tittat på i rapporten Dörrarna stängs innan alla fått plats, som han gjort på uppdrag av handikappförbunden. Hans slutsats är att tillgänglighet lönar sig, inte bara för personer med funktionsnedsättning, utan även för andra grupper. Ansatsen i rapporten kan kontrasteras mot Statskontoret som enbart fokuserade på kostnaderna i perspektiv att bygga om hela samhället och som skapat mycket debatt och oro.

Vissa paralleller kan dras med situationen när rökförbudet infördes på restauranger. Många restaurangägare var oroliga för verksamheten och trodde att folk skulle sluta gå på krogen och att det skulle innebära en dödsstöt för branschen. Det har inte infriats. Nya lösningar har funnits och för de flesta känns det helt självklart att det är rökfritt nu och nya grupper går gärna på restauranger och klubbar som var svårtillgängliga förut. Det finns klara paralleller till ett samhälle som gör bristande tillgänglighet till diskriminering. Vi föreslår därför att undantaget för företag med anställda under tio personer tas bort. Därför yrkar Miljöpartiet att riksdagen avslår förslaget till 2 kap. 12 c § 3 diskrimineringslagen om att förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet inte ska gälla företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare.

¹ Diskriminering och tillgänglighet, Rapport till Diskrimineringskommittén (2004) s. 130.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen.

Verksamheter inom hälso- och sjukvården

Att diskriminering är förbjuden i fråga om hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet slås särskilt fast i 2 kap. 13 § diskrimineringslagen. I propositionen föreslås dock att undantaget för företag som sysselsätter färre än tio personer uttryckligen ska gälla även för verksamhet inom hälso- och sjukvården och annan medicinsk verksamhet. Miljöpartiet finner detta mycket märkligt. Självklart ska tillgänglighet vara en förutsättning för verksamheter inom hälso- och sjukvården. Och det måste vara ett krav även för upphandlade verksamheter eller verksamheter inom valfrihetssystem. Det handlar om alla invånares möjlighet att söka hälso- och sjukvård. Vi yrkar därför avslag på regeringens förslag till 2 kap. 13 c § diskrimineringslagen om att förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet inte ska gälla företag inom hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagarare.

Varaktighet ska inte krävas

Regeringen föreslår ett rekvisit om varaktighet i den föreslagna lagparagrafen 1 kap. 4 § 3 diskrimineringslagen. Vi vänder oss mot det resonemang som regeringen för om begreppet varaktighet. I lagförslaget står det följande:

3. bristande tillgänglighet: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
- varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
- andra omständigheter av betydelse.

Regeringen menar att man måste lägga vikt vid karaktären på förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde med funktionsnedsättning. Och att det av naturliga skäl inte kan ställas samma krav på åtgärder för tillgänglighet av engångskaraktär.

Vi anser att det här också, likt undantaget för småföretagare, blir ett sätt för regeringen att lägga fram ett förslag och samtidigt dra tillbaka det. Det är viktigt att näringsidkare försöker tänka sig in i situationen för människor med olika slags funktionsnedsättning och gör vad de kan och det som är skäligt för att verksamheten ska vara tillgänglig. Genom skälighetsrekvisitet i övrigt, antingen såsom det uttrycks i propositionen eller i departementspromemorian, kommer inte det orimliga begäras men det är en tydlig markering, vilket är en viktig funktion för en lag.

Och lika självklart måste grunden i ett tillgängligt samhälle vara att det just är tillgängligt för alla. Att göra anpassningsåtgärder för att man har en stamkund som är rullstolsburen eller får besök vid olika tillfällen av olika

personer som är rullstolsburna ska inte ha någon betydelse. Annars förhindras effektivt nya besökare och samhällsutvecklingen står och stampar.

Vikten av kommunikativ tillgänglighet

Tillgänglighetsfrågorna ser olika ut beroende på funktionsnedsättning och vi har förståelse för att man inte kan eller ens bör försöka räkna upp alla i propositionen. Men vi anser ändå att vikten av kommunikativ tillgänglighet behöver exemplifieras. Döva, hörselskadade och personer med dövblindhet som använder teckenspråk får knappast tillgänglighet genom enkla lösningar. Det krävs särskilda och kompetenta insatser, t.ex. i form av teckenspråkstolkar, något som lyfts fram i utredningen En samlad tolktjänst (SOU 2011:83).

Vi beklagar att denna utredning inte har gått på remiss, liksom att Regeringskansliet inte har gått vidare med ett samlat förslag, något den ansvariga ministern tidigare aviserat. Enligt uppgift från Regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete som kommer att röra begränsade områden.

Vi menar att det är mycket angeläget att avsikten i tänkta förbättringar kopplas ihop med frågan om kommunikativ tillgänglighet och att detta framgår i samband med denna proposition. Hur ska tillgängligheten lösas ur dessa aspekter på ett sätt som blir både bra och möjligt? Om frågan helt lyser med sin frånvaro i propositionen riskerar utvecklingen på detta specifika område att bli mer osynliggjord och i värsta fall gå bakåt.

Andrahandsansvar behövs

I promemorian föreslogs att andrahandsansvar införs för den som hindrar att åtgärder vidtas mot bristande tillgänglighet. Det handlar t.ex. om att en fastighetsvärd inte ska kunna säga nej till att den som hyr lokalen vidtar åtgärder för att förbättra tillgängligheten. Märkligt nog vill regeringen inte gå vidare med detta förslag, trots att även Lagrådet påpekar att det ”i vissa fall kan få oacceptabla följder när det gäller tillgängligheten om inte antingen den verksamhetsansvarige får ett ansvar för att åtgärder vidtas oavsett om fastighetsägaren ger sitt samtycke eller ett särskilt ansvar läggs på fastighetsägaren”.

Det blir dvs. orimligt om det inte finns ett ansvar för antingen den ena eller den andra. Regeringen har valt att inte gå vidare med förslaget nu, utan säger att det måste bli föremål för ytterligare överväganden.

Undantaget är orimligt och vi anser att lagen även bör omfatta den situation som beskrivs ovan.

Fel! Okänt namn på dokumenttypen.

Ekonomiska förutsättningar som kriterium

I lagförslaget om när bristande tillgänglighet ska gälla tas det, i fråga om skäligheten, även upp att hänsyn ska tas till de ekonomiska förutsättningarna. Lagrådet uttalar skarp kritik mot detta och menar att det t.ex. utifrån författningens kommentaren betyder att ett företag eller en institution med svag ekonomi kontinuerligt kan ”prioritera annan verksamhet framför åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning, fastän sådana åtgärder ter sig starkt motiverade – utan att därmed enligt förslaget bryta mot diskrimineringsförbudet”. Lagrådet skriver vidare att det ”finns att det inte är godtagbart att vid bedömningen av om diskriminering föreligger ta hänsyn till om verksamhetsutövaren har god eller dålig ekonomi.”

Miljöpartiet delar denna uppfattning och anser att lagstiftningen inte kan ha en sådan utgångspunkt. Att en person missgynnas och därmed diskrimineras på grund av bristande tillgänglighet i en viss situation är en sak. En annan sak är vilka åtgärder som kan krävas i varje given situation, och att de ska vara skäliga är en annan. Men att från början ta bort kraven genom att de ekonomiska förutsättningarna är ett kriterium för att diskrimineringen ens finns är inte bra. Vi anser att regeringens lagförslag behöver förändras utifrån vad som sägs ovan.

Universell utformning som utgångspunkt

Diskriminering kommer generellt att minska i ett samhälle som tänker rätt från början. Det är därför medvetenhet och synsätt är så viktigt. Det ligger till grund för allt som görs och planeras. En byggnad som byggts med ett smalt trapphus utan hiss, kullerstenstorg, eller snirkliga lokaler är kostsamt och inte sällan också svårt att ändra på ett bra sätt. Det gäller även produkters utformning som inte tas sikte på i detta lagförslag. Men tänker man in så många användare som möjligt kan t.ex. it-system göras mer användarvänliga för alla redan från början. Det som är användarvänligt för en grupp blir det ofta samtidigt för andra. Föräldrar med barnvagn, en äldre person med rullator eller cyklister får förbättrad tillgänglighet i den fysiska miljön. Uppmärksamhet på psykiska funktionsnedsättningar gynnar alla som av olika skäl inte är högpresterande. Behovet av att kontakta en teckentolk ökar uppmärksamheten på olikhet. Samhället blir öppnare och mindre elitistiskt.

FN:s deklaration om rättigheter för personer med funktionsnedsättning tar upp frågan om vikten av att främja en universell utformning vid utveckling av normer och riktlinjer. Det bör gälla allt som sker i samhället som är till för alla.

Stockholm den 9 april 2014

Agneta Luttröpp (MP)

Mehmet Kaplan (MP)